

Nikolaj Ivanovič Astrov
(1868 – 1934)

Hrob 2 ob. 18–175

ruský emigrant, veřejný činitel, politik, publicista, memoárista, poslední demokraticky zvolený starosta Moskvy před bolševickým převratem, životní partner hraběnky Sofie Paninové.

Nikolaj Astrov

Životopis:

Nikolaj Ivanovič Astrov se narodil dne 9. března 1868 (26. února 1868 podle starého ruského kalendáře) v Moskvě. Vystudoval právnickou fakultu Moskevské univerzity a od roku 1894 pracoval jako moskevský smírčí soudce. V roce 1903 byl zvolen poslancem Moskevské městské dумы (městského zastupitelstva) a v městské samosprávě pracoval až do bolševického převratu.

Po vypuknutí první světové války se Nikolaj Astrov podílel na založení Všeruského svazu měst (Sogor), který se v následujících válečných letech stal klíčovou organizací pro pomoc zraněným a uprchlíkům. V roce 1917 byl předsedou hlavního výboru Všeruského svazu měst.

Na konci března roku 1917 byl Nikolaj Astrov zvolen starostou Moskvy (městskou hlavou) a tuto funkci vykonával během následujících tří měsíců do konce června roku 1917. Stal se tak posledním demokraticky zvoleným starostou Moskvy před bolševickým převratem.

Nikolaj Astrov patřil mezi zakládající členy ruské liberální politické strany Národní svobody (těž Konstitučně demokratická strana). Za tuto stranu byl v roce 1917 zvolen poslancem Ústavodárného shromáždění, jehož činnost však byla ukončena bolševiky hned po ustavující schůzi.

Hned po bolševickém převratu se Nikolaj Astrov zapojil do antibolševického hnutí. Již v listopadu roku 1917 se podílel na vzniku a činnosti první moskevské antibolševické ilegální organizace známé podle počtu členů jako Devjatka (Devítka). V létě roku 1918 odjel na jih Ruska a se zapojil do činnosti antibolševického bílého hnutí během ruské občanské války.

V září roku 1918 během Statní porady ve městě Ufa na jižním Uralu byl Nikolaj Astrov zvolen členem pětičlenné Všeruské prozatímní vlády (Ufinské direktorium), která nahradila prozatímní vládu Výboru členů Ústavodárného shromáždění (Komuč) a byla dalším pokusem vytvořit jednotnou antibolševickou vládu během ruské občanské války. Očekávalo se, že předsedou Všeruské prozatímní vlády bude zvolen právě Nikolaj Astrov. Do aktivní činnosti této vlády se však nestihl zapojit, protože se meškal tu dobu na jihu Ruska. Prozatímní vláda zanikla za necelé dva měsíce již v listopadu 1918, kdy byl admirál Alexandr Kolčak vyhlášen Nejvyšším vládcem Ruska.

Nikolaj Astrov měl tři bratry. Dva mladší bratry Alexandr a Vladimír a syn posledního Boris byli zatčeni během období bolševického teroru sovětskou tajnou policií Čeka a v září roku 1919 popraveni. Starší bratr Pavel popravě unikl, ale zemřel začátkem roku 1920 na skvrnitý tyfus. Z celé rodiny tak zůstali naživu jenom Nikolaj Astrov a jeho synovec Dmitrij, syn bolševiky popraveného bratra Alexandra.

Nikolaj Astrov opustil Rusko v březnu roku 1920 po porážce armády generála Denikina. Během prvních měsíců v exilu se podílel na obnovení činnosti Všeruského svazu měst (Sogoru). Jeho činnost nově byla zaměřena na pomoc statisícům ruských uprchlíků utíkajících před bolševickým terorem a občanskou válkou.

V roce 1924 se Nikolaj Astrov spolu se svou životní partnerkou hraběnkou Sofií Vladimirovnu Paninovou usadil v Československu. Spolu se zde stali klíčovými postavami ruské emigrace. Nikolaj Astrov byl předsedou Svazu ruských spisovatelů a novinářů v Československu, místopředsedou rady Ruského zahraničního historického archivu, místopředsedou Jednoty ruských emigrantských organizací v Praze, předsedou Ruské hudební společnosti a také významně se podílel na činnosti dalších ruských emigrantských organizací a spolků. Hraběnka Sofie Paninová byla zakladatelkou populárního klubu Russkij očag (Ruský domov), který od jeho založení v roce 1925 patřil mezi klíčová společenská centra ruské emigrace v Praze.

Literární činnost Nikolaje Astrova začala již v Rusku, kde byl dopisovatelem moskevského liberálního listu Russkije vědomosti. V emigraci publikoval své příspěvky v pařížském emigrantském listu Poslednije novosti. Rovněž se podílel na vydání několika významných knižních publikací, mimo jiné svazku Na památku padlých, vydaného v Paříži v roce 1929 k uctění památky obětí bolševické hrůzovlády. Rozsáhlé paměti, které Nikolaj Astrov začal psát na sklonku svého života, bohužel zůstaly nedokončené. První svazek vyšel v roce 1941 po jeho smrti a končí obdobím kolem roku 1906.

Nikolaj Astrov zemřel dne 12. srpna 1934 ve věku 66 let ve svém bytě v Praze a dne 14. srpna 1934 byl pohřben na čestném místě na pravoslavném oddělení na Olšanských hřbitovech. Sousední hrobové místo číslo 174 si zakoupila hraběnka Sofie Paninová pro svůj vlastní hrob. K pohřbu však nedošlo z důvodu emigrace hraběnky do USA. V roce 1944 byl ve hrobě původně určeném pro ni pohřben ruský plukovník estonského původu Nikolaj von Essen. Ve hrobě Nikolaje Astrova byli po druhé světové válce pohřbeni také jeho synovec inženýr Dmitrij Astrov, syn bolševiky popraveného bratra Alexandra, a synovcova manželka herečka Jelena Astrovová, rozená Gončarovová.

Náhrobek:

Dřevěný náhrobek na hrobě Nikolaje Astrova má tradiční tvar ruského pravoslavného kříže s přístřeškem, známého jako "golubec". Kříž natřený bílou barvou zdobí litinová cedule s jménem Nikolaje Astrova a pravoslavná ikona svatého Mikuláše Divotvůrce.

Pravděpodobně jde o původní náhrobek z 30. let 20. století. Lze předpokládat, že současný náhrobek byl instalován hraběnkou Sofií Vladimirovnu Paninovou na hrobě jejího životního partnera těsně před odjezdem z Prahy do USA v prosinci roku 1938. Zřejmě jde o vůbec nejstarší dřevěný náhrobek na pravoslavném oddělení Olšanských hřbitovů a pravděpodobně i o nejstarší dochovaný dřevěný náhrobek na pražských hřbitovech.

Náhrobek je dlouhodobě ve velmi špatném stavu a vyžaduje pečlivou restauraci s zachováním maximálního množství autentických prvků a detailů.

Vyznám hrobu:

Hrob posledního demokraticky zvoleného moskevského starosty Nikolaje Astrova patří mezi nejznámější hroby emigrantské nekropole kolem kaple Zesnutí přesvaté Bohorodice na pravoslavném oddělení Olšanských hřbitovů. Tento hrob je vždy zmiňován mezi prvními v téměř jakékoliv publikaci věnované této nekropoli a spolu s hrobem spisovatele Arkadije Averčenko (2 ob. 19–57), hrobem matky spisovatele Vladimira Nabokova (2 ob. 18–456), hrobem hraběnky Sofie Tolsté, snachy spisovatele Lva Nikolajeviče Tolstého (2 ob. 18–41) a hrobem básníka Daniila Ratgauze (2 ob. 18–6) patří mezi klíčově významné hroby této části Olšanských hřbitovů.

Vztah k Olšanským hřbitovem:

Nikolaj Astrov také psal básně a byl autorem jedné z několika málo básní v dějinách ruské literatury věnovaných Olšanským hřbitovem, která vznikla osm měsíců před jeho smrtí.

Когда ж рассеются туманы,
Приютом будут нам Ольшаны.
Последний лист календаря
Оторван будет без меня.

1 января 1934 года.

Až se mlhy rozplynou,
Olšany budou naším útočištěm.
Poslední list kalendáře
Odtržen bude beze mě.

1. ledna 1934

Publikováno poprvé:

Астров Николай Иванович. Воспоминания. Том первый. Париж: YMCA-Press, 1941. Стр. 6

Zdroje v ruštině:

Астров Николай Иванович. Воспоминания. Том первый. Париж: YMCA-Press, 1941.

Ольшаны — некрополь русской эмиграции. Редактор: Марина Добушева, Виктория Крымова. Прага: Русская традиция, 2011. Стр. 107–108.

Ольшаны — некрополь русской эмиграции. Редактор: Дмитрий Германович Плисецкий. Прага: Русская традиция, 2021. Стр. 123–124.

Давыдова Линаида Александровна. Николай Астров, последний Московский городской голова // Русское слово. Прага. № 9 за сентябрь 2021 года.

Elektronická verze článku:

<https://www.ruslo.cz/index.php/arkhiv-zhurnala/2015/07/item/1709-nikolaj-astrov-poslednij-moskovskij-gorodskoj-golova>

Представители эмиграции с территории бывшей Российской Империи в Чехословакии (1918–1945). Биографический словарь. Составители: Дана Гашкова, Анастасия Копршилова, Любовь Белошевская, Юлия Янчаркова, Сергей Гаген. Praha: Academia, 2021. Стр. 46–47.

Памяти погибших. Составители: Астров Николай Иванович, Зеелер Владимир Феофилович, Милуков Павел Николаевич, князь Оболенский Владимир Андреевич. Париж, 1929.

Wikipedia:

<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2,%D0%9D%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B9%D0%98%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87>

Zdroje v češtině:

Osobnosti emigrace z území Ruské říše v meziválečném Československu. Biografický slovník. Sestavili: Dana Hašková, Anastazie Kopřivová, Ljubov Běloševská, Julie Jančárková, Sergej Gagen. Praha: Slovanský ústav AV ČR, Academia, 2023.

Olšany, nekropole ruské emigrace. Sestavili: Marina Dobuševa, Viktorija Krymova. Praha: Ruská tradice, 2013.

Biografická databáze emigrantů Slovanského ústavu Akademie věd České republiky:

Nikolaj Aštrov:

<https://www.slu.cas.cz/en/astrov-nikolaj-ivanovic-934>

Sofja Panina:

<https://www.slu.cas.cz/en/panina-sofja-vladimirovna-hrabenka-1381>

Dmitrij Aštrov:

<https://www.slu.cas.cz/en/astrov-dmitrij-alexandrovic-931>

Zpracoval: Vladimír Pomortzeff pro Hřbitovní a pohřební služby Praha dne 7. července 2024.